

УДК 378.147.33

ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ У КОМП'ЮТЕРНО ОРІЄНТОВАНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДУ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ КОМПОНЕНТ ОСВІТИ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

Колос Катерина Ростиславівна,

професор кафедри педагогіки та андрагогіки Житомирського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, кандидат педагогічних наук, porcelyana5@gmail.com.

Анотація. Дослідження присвячене пріоритетній складовій освіти впродовж життя — системі післядипломної педагогічної освіти, яка передбачає розвиток пізнавальних і емоційно-моральних якостей кожного педагогічного працівника, підвищення їх рівня готовності до виконання професійних завдань й обов'язків шляхом набуття педагогічними працівниками нових знань і вмій у межах професійної діяльності чи галузі знань. Виокремлено основні завдання і шляхи підвищення якості системи післядипломної педагогічної освіти.

Ключові слова: система післядипломної педагогічної освіти, підвищення кваліфікації, педагогічні працівники, інформаційно-комунікаційні технології, комп'ютерно орієнтоване навчальне середовище, заклад післядипломної педагогічної освіти, освіта впродовж життя.

Неперервна освіта (перманентна освіта) супроводжує людину протягом усього життя. Її безперервний розвиток, розподілений на низку послідовно пов'язаних етапів, на кожному з яких створюються передумови для переходу на новий, більш високий рівень розвитку [7].

Так визначаючи основне завдання неперервної освіти Юзеф Пултужицький констатував, що «сутністю безперервної освіти є розвиток особистості впродовж усього її життя. Це є також основним принципом, що визначає напрямок сучасних реформ освіти, що стосуються загальної, професійної та вищої школи, а також підвищення кваліфікації працюючих та освіти дорослих, паралельної освіти і виховання в сім'ї та суспільстві. Головним завданням безперервної освіти є при такому підході виховання людини нового типу, що характеризується творчим і динамічним ставленням до життя і культури; людини, здатного до самовдосконалення, зміни умов життя і поліпшення їх для блага суспільства» [14].

Базовими європейським освітніми документами: «Меморандум про безперервне навчання» («A Memorandum on lifelong learning») [8], «Створення та реалізація європейського простору у безперервну освіту» («Making a European Area for Lifelong Learning a reality») [12] та Інчхонська декларація «Освіта 2030: Забезпечення загальної інклюзивної та справедливої якісної освіти та навчання протягом усього життя» (Incheon Declaration «Education 2030: Towards inclusive and equitable quality education and lifelong learning for all») [10] — визначено, що освіта впродовж життя — це не просто навчання дорослих, яке сприяє реалізації власних амбіцій і професійному кар'єрному зростанню кожного фахівця й, відповідно, підвищенню рівня економічного розвитку, а й суспільне благо, одне з основоположних прав людини і основа для забезпечення інших прав. Це необхідна умова миру, терпимості, ре-

лізації людського потенціалу і стійкого розвитку. Реалізація сучасної освіти впродовж життя має використовувати інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) для укріплення освітніх систем, розповсюдження знань, забезпечення доступу до відомостей, якісної й ефективної освіти й охоплювати весь спектр формального, неформального й інформального навчання, підвищення якості надання освітніх послуг навчальними закладами; наразі цілі навчання повинні включати активну громадянську позицію, самореалізацію та соціальну інтеграцію, а також аспекти, пов'язані з професійною діяльністю [10].

Отже, підготовка конкурентоспроможних фахівців залежить від якості надання освітніх послуг навчальними закладами різних рівнів освіти, потенціал яких, насамперед, визначається достатністю інфраструктури, зокрема й інформаційно-комунікаційно технологічної, та педагогічними працівниками, рівень професійної компетентності яких не обмежується лише предметними знаннями і вміннями, а й залежить від їхньої здатності реалізовувати свою професійну діяльність відповідно до індивідуальних можливостей, освітніх інтересів учнів і суспільних потреб.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему освіти дорослих, розвитку рівня їх професійної компетентності під час підвищення кваліфікації в системі післядипломної педагогічної освіти досліджували: В. О. Гравіт, Г. А. Дегтярова, Н. І. Клокар, В. Г. Кремень, В. І. Маслов, В. В. Олійник, О. М. Пехота, Н. Г. Протасова, Т. М. Сорочан, О. І. Чернишов, Є. М. Смірнова-Трибульська та ін. Проте науково-педагогічні дослідження не стосуються загальних основ системи післядипломної педагогічної освіти в контексті пріоритетної складової освіти впродовж життя — підвищення кваліфікації у комп'ютерно орієнтованому навчальному середовищі закладу післядипломної педагогічної освіти.

Мета цього дослідження полягає в обґрунтуванні й виокремленні цілей і завдань системи післядипломної педагогічної освіти в контексті пріоритетної складової освіти впродовж життя — підвищення кваліфікації у комп'ютерно орієнтованому навчальному середовищі закладу післядипломної педагогічної освіти.

Навчання педагогічних працівників не може здійснюватися за тією ж методичною структурою, що й підготовка фахівців в інших сферах. Це впливає з факту багатогранності педагогічних кваліфікацій. Мірою цих кваліфікацій є не тільки те, що знає і вміє вчитель, але і яку користь він зможе витягти з цих категорій, чи стають вони і якою мірою засобом пізнання інтелектуальних, моральних і етичних цінностей у процесі виховання. Формування цієї конструктивної властивості вчительських кваліфікацій вимагає специфічних методологічних підходів, а також особливих методів і технологій навчання [11].

Оскільки жоден класичний вищий навчальний заклад (ВНЗ) не здатний підготувати майбутніх учителів до належної професійної діяльності впродовж усього життя, а також часто ВНЗ не встигають з оновленням навчальних програм відповідно до шкільних реформ, обумовлених швидкозмінними галузевими і суспільними вимогами та інтенсивним розвитком ІКТ, то ці компенсаторні й оновлювальні функції покладаються на післядипломну педагогічну освіту, а саме — підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

У законі України «Про вищу освіту» підвищення кваліфікації педагогічних працівників, що здійснюється кожним учителем не рідше одного разу на п'ять років на базі закладів післядипломної педагогічної освіти, визначається як інституційне право педагогів на підвищення рівня готовності до виконання їхніх професійних завдань й обов'язків шляхом набуття нових знань і вмінь у межах професійної діяльності чи галузі знань, що підтверджується свідоцтвом про успішне засвоєння навчальної програми відповідних курсів. Результати підвищення кваліфікації враховуються під час проведення атестації педагогічних працівників [3].

Під час бліц-брифінгу «Інноваційний розвиток національної освіти й науки: виклики, пошук, партнерство», проведеного 22 травня 2015 року у Київському міському будинку вчителя в межах I Всеукраїнської виставки-презентації «Післядипломна педагогічна освіта в контексті сучасних цивілізаційних змін», Президент Національної академії педагогічних наук України В. Г. Кремень зазначив, що післядипломна педагогічна освіта — це надзвичайно важлива ланка освітньо-наукової діяльності в Україні, яка зі швидким розвитком інноваційних процесів у суспільстві потребує нових підходів її модернізації. Сучасна освітня парадигма стимулює появу творчих новаторських ідей і пошук більш досконалих систем навчання [1].

Удосконалення підвищення кваліфікації педагогічних працівників є одним із визначальних напрямів Національної стратегії розвитку системи післядипломної освіти, реалізація якої вбачається через виконання таких завдань:

- удосконалення нормативно-правового забезпечення системи післядипломної педагогічної освіти;

- розроблення стандартів післядипломної педагогічної освіти, зорієнтованих на модернізацію системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників;
- реалізацію сучасних технологій професійного вдосконалення і підвищення кваліфікації педагогічних працівників відповідно до вимог інноваційного розвитку освіти;
- забезпечення випереджувального характеру підвищення кваліфікації педагогічних працівників відповідно до потреб реформування системи освіти, викликів сучасного суспільного розвитку [6].

Підвищення кваліфікації педагогічних працівників також є однією з ключових психолого-педагогічних тем регіональних, всеукраїнських та міжнародних науково-практичних семінарів, форумів, конференцій тощо, де науковці наголошують на однакову вагомість впливу змістового компонента освітніх програм відповідних курсів і безпосереднього здійснення навчально-пізнавального процесу (НПП) підвищення кваліфікації, спрямованого на розвиток професійно значущих особистих якостей педагогів, на те, якими предметними знаннями і способами їх передавання володіють, а також — які особисті якості притаманні їм наразі.

Це враховано й у законі України «Про загальну середню освіту», де зазначено, що «педагогічним працівником повинна бути особа з високими моральними якостями, яка має відповідну педагогічну освіту, належний рівень професійної підготовки, здійснює педагогічну діяльність, забезпечує результативність та якість своєї роботи, фізичний та психічний стан здоров'я якої дозволяє виконувати професійні обов'язки в навчальних закладах системи загальної середньої освіти» [4].

Кожна людина, згадуючи про свої шкільні роки, виділяє найкращих і найгірших учителів, а також їх вплив на своє подальше життя. Зокрема, ті вчителі, які мотивували до навчання, з розумінням ставилися до своїх учнів — передавали позитивний шкільний досвід, що, у свою чергу, сприяло успіхам у подальшому житті. Ті ж вчителі, які цього не практикували — створювали негативне враження про школу і ділились непродуктивним досвідом зі своїми учнями.

Згідно із сучасними поглядами педагогів і психологів пізнавальний і емоційно-моральний розвиток людини відбувається впродовж усього життя. Кожен новий досвід аналізується за допомогою існуючих структур пізнання, якими певною мірою володіють майбутні педагоги ще до початку навчання у ВНЗ. Зазначені структури пізнання сформувалися у них ще під час спостереження за організацією і безпосередньою реалізацією їх учителями навчально-виховних заходів. Отримання нових знань і досвіду розширює існуючі структури і тим самим здійснює перехід на вищий, більш складний рівень розвитку. Прогресивний пізнавальний і емоційно-моральний розвиток можливий лише за певних сприятливих умов: достатньої мотивації й поступового безперервного підвищення рівня складності.

Однією з головних складових професійної компетентності педагогічних працівників сьогодні є ІКТ-компетентність, яка визначає:

- якість дій працівника, що забезпечують ефективний пошук, структурування інформації, її адаптацію до особливостей педагогічного процесу і дидактичних вимог, формулювання навчальної проблеми різними інформаційно-комунікативними способами, кваліфіковану роботу з різними інформаційними ресурсами, професійними інструментами, готовими програмно-методичними комплексами, що дозволяють проектувати рішення педагогічних проблем і практичних завдань, використання автоматизованих робочих місць педагогічного і науково-педагогічного працівника в освітньому процесі;
- регулярну самостійну пізнавальну діяльність, готовність до ведення дистанційної освітньої діяльності, використання комп'ютерних і мультимедійних технологій, цифрових освітніх ресурсів в освітньому процесі, ведення документації навчального закладу на електронних носіях [5].

Попри це, як зазначалося на міжнародному саміті «Професія вчителя» (International Summit on the Teaching Profession) (3–4 березня 2016 р., м. Берлін) у доповіді Центру досліджень у сфері освіти й інновацій Організації економічного співробітництва й розвитку (Organization for Economic Cooperation and Progress Centre for Educational Research and Innovation): у середньому 51% учителів (порівняно з 31% дорослих осіб інших спеціальностей) демонструють високий рівень розв'язання проблеми в межах своїх компетенцій і не нижче базового рівня ІКТ-компетентності; наразі серед вчителів із високим рівнем професійної компетентності на 3% переважає тих, які демонструють достатні навички й уміння у використанні ІКТ [13].

Отже, якість навчально-виховного процесу у дошкільних, загальноосвітніх і позашкільних освітніх закладах і пізнавальна діяльність учнів за їх межами ні в якій значною мірою залежить від рівня ІКТ-компетентності, творчого потенціалу педагогів, а також їх здатності до застосування новаторських ідей і навчання впродовж усього життя.

Змін також зазнає модель навчання, яка все більше враховує міждисциплінарний та інтегруючий характер інформаційно-комунікаційних технологій. Необхідність володіння вчителями уміннями у використанні педагогічно виважених ІКТ тісно пов'язана із завданнями середньої школи, серед яких перш за все виділяється необхідність підготовки учнів до життя в сучасному інформаційному суспільстві [8].

Це обумовлює нагальну потребу у розвитку «комп'ютерно орієнтованого навчального середовища закладу післядипломної педагогічної освіти (КОНС ЗППО) — керованого, штучно і цілеспрямовано побудованого простору, у якому розгортається навчально-пізнавальний процес із використанням інформаційно-комунікаційних технологій і в якому створені необхідні і достатні умови для його учасників щодо ефективного здійснення підвищення кваліфікації педагогічних працівників» [2], теоретичне обґрунтування та практична реалізація якого дозволить інтенсифікувати виконання завдань і підвищити якість на-

дання освітніх послуг закладами післядипломної педагогічної освіти, а також всієї системи освіти загалом.

Зокрема, після успішного виконання навчальної програми курсів підвищення кваліфікації у КОНС ЗППО педагогічні працівники повинні:

- бути здатними враховувати сучасні суспільні вимоги в підготовці і безпосередньому здійсненні навчально-виховного процесу;
- демонструвати педагогічно виважене використання ІКТ як під час здійснення групового, так і індивідуального навчально-виховного процесу у ЗНЗ;
- уміти створювати ЕОР і ґрунтовно наповнювати їх змістом для організації самостійної навчальної діяльності учнів;
- мати узагальнене уявлення про сучасні перспективні тенденції в освіті впродовж життя;
- займатися самоосвітою за допомогою сучасних відкритих електронних освітніх ресурсів за напрямом своєї спеціальності;
- уміти надавати професійну консультативну допомогу колегам із використанням ІКТ;
- бути готовим реалізовувати прогресивні теоретичні знання і практичні вміння під час професійної діяльності;
- бути ознайомленими з новими освітніми нормативно-правовими документами;
- мати достатній рівень професійної, зокрема, ІКТ-компетентності для успішного проходження атестації педагогічних працівників.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Отже, післядипломна педагогічна освіта, у межах якої здійснюється підвищення кваліфікації педагогічних працівників, є однією з найважливіших перспективних фінансових і часових інвестицій сьогодення. Вона покликана розвивати пізнавальні й емоційно-моральні якості кожного педагогічного працівника, підвищувати їх рівень готовності до виконання професійних завдань й обов'язків шляхом набуття педагогічними працівниками нових знань і вмінь у межах професійної діяльності чи галузі знань. Реалізація цього вбачається через розв'язання у межах комп'ютерно орієнтованого навчального середовища закладу післядипломної педагогічної освіти наступних завдань:

- організація керованого навчально-пізнавального процесу підвищення кваліфікації педагогічних працівників як під час курсового, так і між курсового періодів;
- виявлення і врахування під час підвищення кваліфікації педагогічних працівників їх індивідуальних освітніх інтересів і суспільних потреб;
- охоплення всього спектру формального, неформального й інформального навчання педагогічних працівників;
- розповсюдження знань, налагодження обміну прогресивним педагогічним досвідом, забезпечення доступу до електронних освітніх ресурсів тощо.

Подальшого дослідження потребує виявлення особливостей і тенденцій розвитку комп'ютерно орієнтованого навчального середовища закладів післядипломної педагогічної освіти України.

* * *

Колос Е. Р. Повышение квалификации в компьютерно ориентированной учебной среде учреждения последипломного педагогического образования как приоритетная компонента образования на протяжении жизни

Аннотация. Исследование посвящено приоритетной составляющей образования в течение жизни — системе последипломного педагогического образования, которая предусматривает развитие познавательных и эмоционально-нравственных качеств каждого педагога, повышение их уровня готовности к выполнению профессиональных задач и обязанностей путем приобретения педагогическими работниками новых знаний и умений в рамках профессиональной деятельности или области знаний. Выделены основные задачи и пути повышения качества системы последипломного педагогического образования.

Ключевые слова: система последипломного педагогического образования, повышения квалификации, педагогические работники, информационно-коммуникационные технологии, компьютерно ориентированная учебная среда, заведение последипломного педагогического образования, образование в течение жизни.

* * *

Kolos Kateryna R. Professional development in computer-oriented learning environment of an institute of postgraduate pedagogical education as a priority component lifelong learning

Abstract. Research dedicated priority component of lifelong learning – the system of postgraduate pedagogical education, which involves the development of cognitive and emotional-moral qualities of every educational worker, raising their level of readiness to perform professional tasks and responsibilities by teaching staff acquiring new knowledge and skills within professional activities or knowledge. Determined the main objectives and ways to improve the quality of system of postgraduate pedagogical education.

Keywords: system of postgraduate pedagogical education, professional development, teaching staff, information and communication technology, computer-oriented learning environment, institute of postgraduate pedagogical education, life-long education.

Список використаних джерел

1. | Всеукраїнська виставка-презентація «Післядипломна педагогічна освіта в контексті сучасних цивілізаційних змін» [Електронний ресурс] // Міністерство освіти та науки України : офіційний сайт. — Режим доступу : <http://mon.gov.ua/usinovivni/novini-oblastej/2015/05/29/i-vseukrayinska-vistavka-prezentacziya-%C2%ABpislyadiploмна-pedagogichna-osvita-v-konteksti-suchasnix-czivilizacijnix-zmin%C2%BB/>.

2. Колос К. Р. Основні компоненти комп'ютерно орієнтованого навчального середовища закладу післядипломної педагогічної освіти [Електронний ресурс] / К. Р. Колос // Збірник матеріалів «Звітної конференції ІІТЗН НАПН України», 21 березня 2013 р. — К., 2013. — С. 170–171. — Режим доступу : http://www.ime.edu.ua/net/cont/tezy_2013.pdf.
3. Про вищу освіту : [закон ... 01.07.2014 р. № 1556-VII; Україна. Верховна Рада України] [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : офіційний веб-портал. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page6>.
4. Про загальну середню освіту : [закон ... 25.06.1999 р. № 28; Україна. Президент] [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : офіційний веб-портал. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/main/651-14>.
5. Про затвердження кваліфікаційних характеристик професій (посад) педагогічних та науково-педагогічних працівників навчальних закладів [Наказ ... 01.06.2013 №665; Міністерства освіти і науки України], [Електронний ресурс] // МАУП : офіційний веб-портал. — Режим доступу : <http://osvita.ua/legislation/other/37302/>.
6. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : [указ ... 25 черв. 2013 р. № 344/2013; Україна. Президент] [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : офіційний веб-портал. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.
7. Профессиональный образовательный словарь. — М. : Нова, 1999.
8. Смирнова-Трибульская Е. Н. Основы формирования информационных компетентностей учителей в области дистанционного обучения : монография / Е. Н. Смирнова-Трибульская. — Херсон : Айлант, 2007. — 704 с.
9. A Memorandum on Lifelong Learning [Електронний ресурс] / Commission of the European communities. — Brussels, 30.10.2000. — 36 pp. — Режим доступу: http://arhiv.acs.si/dokumenti/Memorandum_on_Lifelong_Learning.pdf.
10. Incheon Declaration «Education 2030: Towards inclusive and equitable quality education and lifelong learning for all» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002338/233813M.pdf>.
11. Kwiatkowska H. Nowa orientacja w kształceniu nauczycieli. PWN, Warszawa, 1988.
12. Making a European Area of Lifelong Learning a Reality [Електронний ресурс] / Commission of the European communities. — Brussels, 21.11.2001. — 40 pp. — Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2001:0678:FIN:EN:PDF>.
13. OECPC for Educational Research and Innovation Teaching Excellence Through: Professional Learning and Policy Reform. In: Documentation International Summit on the Teaching Profession. 3–4 march, 2016, Berlin, Germany. <http://www.istp2016.org/en/documentation/backgroundoecd/>.
14. Polturzycki J. Akademska edukacja doroslych. — Warszawa, 1994. — S. 143–144.

◆ ◆ ◆

Підписано до друку 10.10.2016 р. Формат 60x84 1/8. Папір офсет. Друк офсет. Умовн. друк. арк. 5,88.
Умовн. фарбо-відб. 11,76. Обл.-вид. арк. 8,54. Видавець: ФО-П Вероцький С.В. Зам. №С16-144.
Віддруковано на обладнанні «КЖД» «Софія». Свід. суб'єкта видавничої справи ДК №3397 від 19.02.2009 р.
08000, Київська обл., смт. Макарів, вул. Першотравнева, 65.
Повне або часткове передрукування матеріалів журналу можливе тільки з письмового дозволу редакції.
Передплату на наш журнал можна оформити у будь-якому відділенні зв'язку. Наш індекс 74248